

Varga Judit¹

A KÖNNYEN ÉRTHETŐ KOMMUNIKÁCIÓ (KÉK) HASZNÁLATÁNAK LEHETŐSÉGEI A MID-OKTATÁSBAN

Abstract

The paper gives an overview of easy-to-understand communication and presents its application opportunities in teaching Hungarian as a foreign language. After discussing the terminological issues, the paper summarizes the history of easy-to-understand communication, explains its location in the communication field and presents the results of research on the measurability of the complexity of easy-to-understand texts. After reviewing the recommendations on lexical, morphosyntactic and textological characteristics compiled by international organisations, it gives an overview of the grammatical and textological characteristics of easily understood texts. It parallels the terms Easy Language (EL) and Plain Language (PL) used in English literature to determine their usability in teaching Hungarian as a foreign language. Finally, the paper makes recommendations for the use of easy-to-understand texts in teaching of Hungarian as a foreign language.

Keywords: *Easy Language (EL), Plain Language (PL), easy-to-understand text*

Kulcsszavak: *könnnyen érthető nyelv, közérthető nyelv, könnnyen érthető szöveg*

1. Bevezető

A dolgozat rövid áttekintést ad a könnnyen érthető kommunikációról, és bemutatja az alkalmazási lehetőségeit az L2-, konkrétan a MID-oktatás területén.

A terminológia kiforrotlansága és a célközönség heterogén igényei miatt a könnnyen érthető kommunikáció (KÉK) definiálása nem problémamentes. A tanulmány a második fejezetben a terminológiai kérdések mellett röviden áttekintést nyújt a KÉK történetéről. Ezután kijelöli a KÉK helyét a kommunikációs mezőben, majd ehhez kapcsolódóan kitér a KÉK komplexitásának mérhetőségére.

---

¹ Varga Judit egyetemi oktató, Turkui Egyetem, judvar@utu.fi.

A harmadik fejezet bemutatja a KÉK² szövegek műfaji, tematikai sokféleségét és a MID-ben való használhatóságuk mértékét. A KÉK lexikai, morfoszintaktikai és szövegtani sajátosságaira vonatkozó, nemzetközi szervezetek által összeállított ajánlások áttekintését és kiegészítését követően ez a fejezet képet ad a könnyen érthető kommunikáció grammatikai és szövegtani sajátosságairól a már használatban lévő KÉK szövegek korpuszalapú elemzéseinek eredményeit szem előtt tartva. A MID-ben való felhasználhatóság meghatározására célszerűnek bizonyul az angol szakirodalomban használatos két fogalom, az Easy Language (EL) és a Plain Language (PL) sajátosságainak párhuzamba állítása.

A negyedik fejezetben ajánlásokat tesz a KÉK szövegeknek a magyar mint idegen nyelv oktatásában való használatára, végiggondolva a szövegadaptáció és a saját szöveg készítésének kérdését.

2. Általános tudnivalók a KÉK-ről

A könnyen érthető kommunikáció használatának elterjedése a demokrácia és az emberi jogok érvényesítésének fontos eszköze. Segítségével olyan társadalmi csoportok élhetnek a törvény által biztosított jogaikkal, akik a könnyen érthető kommunikáció által biztosított lehetőségek nélkül akadályozva lennének ebben. A dolgozat az alábbiakban áttekinti a KÉK, illetve az ennek bizonyos értelemben megfelelő angol fogalmak, a Plain Language és az Easy Language jelentését. A KÉK iránti társadalmi igény kialakulásának és mai helyzetének ismertetése után a KÉK és a sztenderd nyelvváltozat egymáshoz való viszonya kerül ismertetésre, majd a KÉK mérhetőségének a kérdésének tárgyalása következik.

2.1. A terminológia a nemzetközi és hazai szakirodalomban

A könnyen érthető vagy közérthető nyelv fogalma az angol Plain Language/English (PL), illetve Easy Language/English (EL) fogalmakkal egyértelműsíthető. A könnyen érthető kommunikáció elveinek kidolgozása és a gyakorlatba való átültetése angol nyelvterületeken, az USA-ban és az Egyesült Királyságban kezdődött a 19. században (Heltai–Nagy 1997, Chinn–Buell 2021: 626, Üveges 2024: 41–45). Az angol nyelvű országok szabályozásának köszönhetően két egymástól jól elkülöníthető kifejezés vált használattá. Az egyik a Plain Language, azaz **közérthető** nyelv, amely alatt a hivatalos és jogi szövegek egyszerűsített, a nagyközönség számára közérthetőbbé alakított

² A magyar nyelvű szakirodalomban viszonylag széles körben elfogadott a KÉK rövidítés mind a könnyen érthető kommunikáció, mind pedig az ehhez kapcsolódó, illetve ezzel összefüggésbe hozható fogalmak jelölésére, pl. *KÉK hírek* 'könnyen érthető nyelven írt hírek'. A jelen dolgozatban a KÉK mindkét jelentésben előfordul. Pl. *KÉK szöveg* 'a könnyen érthető kommunikáció során használt szöveg', 'könnyen érthető nyelven írt szöveg'.

változatát értik. A másik angol elnevezés az Easy Language, azaz **könnyű nyelv**³. A két fogalom közti különbséget röviden az alábbiak szerint lehet összefoglalni: a Plain Language fogalomkörébe olyan jogi és hivatalos szövegek tartoznak, amelyeket a nyelvi paraméterek egzakt, matematikai eszközök segítségével érthetővé, B1-B2 szintűvé tettek az átlag olvasó számára. Az Easy Language azonban egy tágabb fogalom, amely lefedi mindazt a kommunikációt, amely a képsorokkal való interakcióktól egészen a B2 szintű szövegekkel, illetve audiovizuális eszközökkel történik. A Plain Language a köznyelv olyan formája, amelyben a szaknyelvek szakszavait explicit módon fejezik ki. Az Easy Language ezzel szemben speciális igényű célközönség számára készül⁴ (Heltai–Nagy 1997: 396–409; Lindholm–Vanhatalo 2021a: 20–21, Üveges 2020b: 17, Tóth 2023: 160, 164).

A közérthető Plain Language és a könnyű Easy Language között nincsenek éles határok, inkább fokozatos átmenetnek tekinthetjük a különbségeket, semmint elválasztó határoknak (Leskelä–Mustajoki–Piehl 2022: 206).

Magyarországon a terminológia jó úton halad az egységesülés irányába. A *világos beszéd, közérthető, közérthetőség, a könnyen érthető beszéd/szöveg* kifejezéseket az utóbbi években megelégnült kutatásokban viszonylag egységesen a *könnyen érthető kommunikáció* váltotta fel. A KÉK rövidítésként elsősorban a gyógypedagógiai szakirodalomban (Farkasné 2013, Farkasné 2018) került széles körű bevezetésre.

Ahogy fent utaltam rá, a dolgozatban a KÉK rövidítést használom mindkét fent definiált angol fogalom esetén, mivel a MID-ben alkalmazható KÉK mindkét fogalmat magában foglalhatja. Esetünkben a speciális célközönség számára készült szövegek (EL) éppolyan jól használhatók, mint a szakterminológia terhéől megszabadított, egyszerű felépítésű mondatokból álló köznyelvi változatúak (PL).

2.2. Rövid történeti áttekintés a könnyen érthető kommunikáció társadalmi igényének kialakulásáról

A történeti áttekintésben a dolgozat célkitűzése és keretei miatt elsősorban a MID szempontjából releváns eredményekről számolok be. A téma iránt mélyebben érdeklődőknek például a *Handbook of Easy Languages in Europe* (Lindholm–Vanhatalo 2021b) című tanulmánykötet kínál részletes történeti áttekintést.

Az egyszerű, világos, közérthető nyelv igénye a 20. század első felének Amerikájában merült fel egyrészt a nyelvi purizmus ellentételezésére, másrészt a nyelvi, az állampolgári, illetve az emberi jogok érvényesítése céljából (Heltai–Nagy 1997: 396–409, Üveges 2024: 41–45). Az Amerikai Egyesült Államokban a 20. század elején alulról jövő kezdeményezésként indult a közérthető nyelv hivatalos bevezetésének követelése. A Plain Language (PL) mozgalom az 1960-as, 1970-es években már nemcsak a

³ Más változataiban *Easy to Read* 'könnyű olvasmány', *Easy English* 'könnyű angol nyelv'.

⁴ A finnben pl. a selkokieli (EL) és a selkeä kieli (PL) közti különbségről ld. Pyhälahti 2016. Általában a terminológia sokféleségének elfogadhatóságáról ld. Lindholm–Vanhatalo 2021a: 21.

fogyasztók érthető tájékoztatását tűzte a zászlajára, hanem céljaik között szerepelt a hivatalos szövegek közérthetővé tétele is. A mozgalom eredményes munkájának köszönhetően a USA egykori elnökei felkarolták a PL használatának ügyét. Az angol nyelvű országokban valósult meg a világon először a hivatalos szövegek nyelvi komplexitásának mérése és az adott szövegek átalakítása egy szó- és mondathosszúságot mérő egyenletnek alapján (a PL-ben használt számítási formuláról részletesen ld. Üveges 2020b: 17).⁵

A közérthető nyelv iránti igény több európai országban is megfogalmazódott valamilyen formában legkésőbb a 20. század második felében. A múlt században azonban a könnyen érthető nyelv társadalmi státusza alacsony volt még azokban az országokban is, amelyekben annak használata már több évtizedes hagyományokra tekinthetett vissza⁶. Az angol nyelvű országok mellett Svédország és Finnország járt élen a könnyen érthető nyelv használatának, státuszának társadalmi elismertetése ügyében. Svédországban az 1960-as évek óta használt könnyen érthető nyelv olyan újabb célcsoportokat is elért, mint a svédet idegen nyelvként tanuló bevándorló felnőttek (Bohman 2021: 539). Ma már több országban vannak kísérletek a nyelvtanulás előremozdítására a könnyen érthető kommunikáció eszközkészletével, így például Finnországban is. A finn állami televízió és rádió, az *Yle Selkouutiset* ('Világoshírek') nevű újságja – amely kezdetben nyomtatott formában, később pedig elektronikusan jelent meg – már a 1990-es években segítette a külföldön finn nyelvet és kultúrát tanulók nyelvtanulását és egyben az anyanyelvi lektorok munkáját. A finn és a svéd példák azóta is sok szempontból követendők. A legfontosabbak ezek közül a finn *Selkokeskus* ('KÉK Központ'), a finn szakemberek koordinációs tevékenysége és a Klaara Kutatói Hálózat (Leskelä 2021: 149–189, Bohman 2021: 554–560).

Európa többi országában csak a 21. század első évtizedében, az ENSZ emberi jogi nyilatkozatának és az EU-szabályozásnak köszönhetően nyert létjogosultságot a könnyen érthető kommunikáció gyakorlati alkalmazása (Horváth 2017: 167–168). Az NSZ a sérült emberek jogairól szóló alapokmányát Magyarország 2007-ben ratifikálta, az EU pedig a kétezres évek elején adta ki a hozzáférhetőséggel és az akadálymentességgel kapcsolatos ajánlásait. Magyarországon a könnyen érthető kommunikációval foglalkozó szakemberek elsősorban az értelmi fogyatékosággal élők nyelvi jogainak érvényesítése terén értek el kiváló eredményeket (Farkasné 2018, László–Ladányi 2021: 229). Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán és a Szegedi Tudományegyetem Könnyen Érthető Információs Központjában (KÉIK) folyó kutatások a KÉK gyakorlati alkalmazásának elősegítésére irányuló kutatások mellett a KÉK további alkalmazási területeit is vizsgálják (Horváth–Ladányi 2021: 222–223, Farkasné 2018: 70). A célok között szerepel például portál létrehozása a napi hírek

⁵ A dolgozat csak érinti az anyanyelvi beszélők könnyen érthető kommunikációját, s ezen belül a hivatali nyelvhasználatot, mivel az elsődleges cél a téma idegen nyelvi szempontú megközelítése.

⁶ Az EL és a PL társadalmi megítéléséről és stigmatizáló hatásáról részletesen ld. Leskelä–Mustajoki–Piehl 2022: 203, 206, 208.

könnnyen érthető formában való közlésére, illetve olyan könyvek kiadása és könyvtári elérhetőségének biztosítása, amelyek könnnyen érthető nyelven vannak írva (Horváth 2017: 172; Horváth–Ladányi 2021: 241–242).

A Szegedi Tudományegyetemen folyó oktató- és kutatómunka eredményeként született Szarapka Dóra kezdeményezésére a nemzetközi szinten is úttörőnek számító *KÉK hírek* internetes oldal a vajdasági (Szerbia) Pannon RTV támogatásával. A könnnyen érthető, azaz KÉK hírek 2019 januárja óta jelennek meg (Szarapka 2021: 168–170).

Szintén a Szegedi Tudományegyetemen folyó interdiszciplináris kutatás keretében több tanulmány látott napvilágot a magyar jogi nyelv közérthetővé tételével kapcsolatos kérdésekről, például olyan témakörökben, mint a magyar jogi szövegek nyelvi komplexitását mérő számítógépes program kidolgozása a Plain Language alapelvei szerint, illetve a jogi szövegek korpuszalapú vizsgálata (Üveges 2024, Tóth 2023).

A tudományos kutatások eredményeinek gyakorlatba való átültetésére nagyszerű példa a Petőfi Irodalmi Múzeum *János vitéz*-adaptációja.⁷ Ez a KÉK két nehézségi fokozatára készült. A *János vitéz* című elbeszélő költeményt azért érdemes kiemelni az irodalmi adaptációk sorából (Borsos 2014: 70), mert azok általában a KER (Közös Európai Referenciakeret) B szintjének megfelelő nehézségűek és L2 tanulók számára készülnek, míg a *János vitéz* egyszerűbb adaptációja a KER A szintjét célozta meg, és elsősorban a magyar anyanyelvű tanulók (L1) számára készült. Ezzel együtt példaként szolgál a MID-oktatás számára készülő szövegek készítőinek. A *János vitéz* adaptációját 11 szakterület 33 képviselője véleményezte (Nógrádi–Bodonyi 2022).

Ahogy a fent említett példákban látjuk, a KÉK kutatása és alkalmazása a magyar nyelv vonatkozásában egyre sokoldalúbbá vált az utóbbi évtizedben. Ezért a KÉK-nek a tanult nyelv/második nyelv (L2, MID) tanításában és tanulásában való felhasználására is egyre több példát találunk.

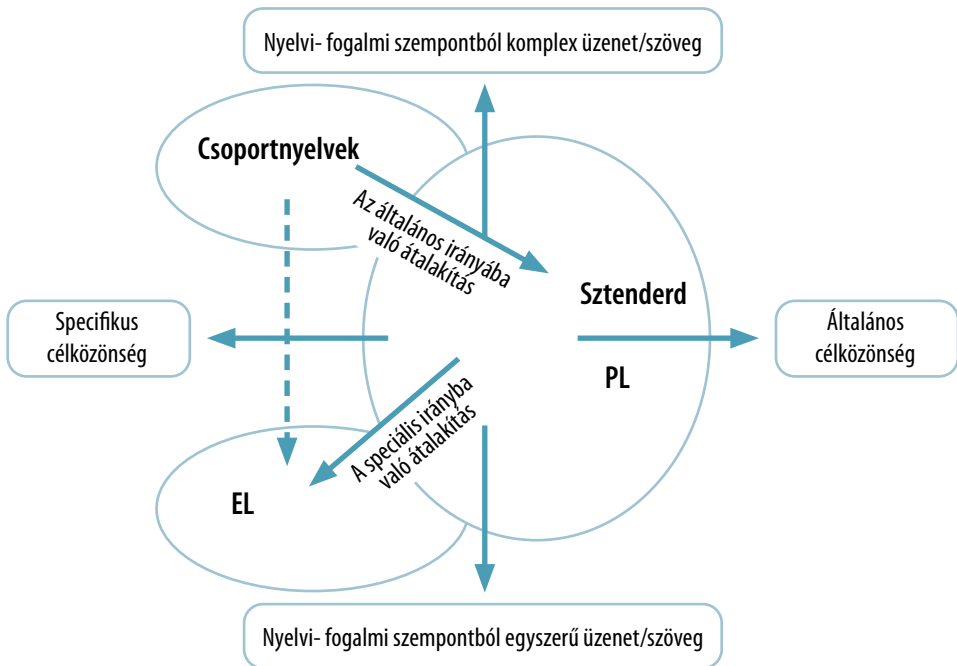
2.3. A KÉK és a sztenderd nyelvváltozat

Mivel a könnnyen érthető kommunikáció használata nem kötelező érvényű annak ellenére sem, hogy a közérthető jogi nyelv kötelező használatára vonatkozó törvények is léteznek (Tóth 2023: 154–160), kodifikált szabályokról sem beszélhetünk. A kutatók igyekeznek kijelölni a KÉK fogalmkörében a PL, illetve az EL helyét a különböző nyelvváltozatok között. A legfontosabb megállapítások a következők:

- a PL és az EL a sztenderdre épül,
- a PL a sztenderd szövegek lexikális és szintaktikai szempontból egyszerűbb változata, szemantikailag kevésbé elvont fogalmakkal és a szakszókincs minimalizálásával,
- az EL a sztenderdnek egy még egyszerűbb változata, és legfontosabb ismertetőjegye a speciális célközönség kommunikációs igényeinek kiszolgálása.

⁷ https://pim.hu/sites/default/files/page/attachments/janos_vitez_-_konnyen_egyszeruen.pdf

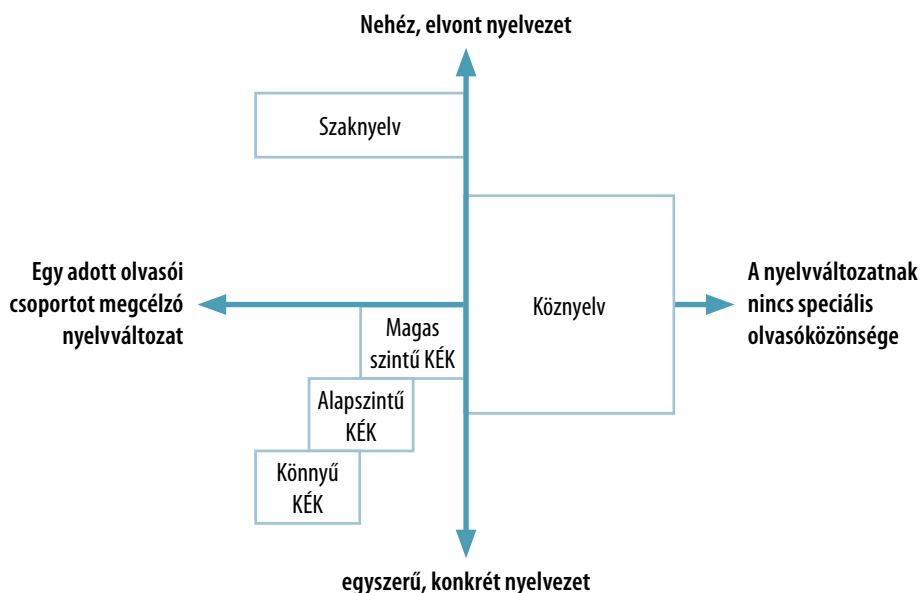
A Leskelä–Mustajoki–Piehl (2022: 207) által készített 1. ábra jól szemlélteti a fent említett kapcsolódási pontokat. A célközönség specifikusságát és az üzenet/szöveg nyelvi-fogalmi komplexitásának mértékét alapul véve az ábra készítői bemutatják az eredeti üzenet/forrásszöveg egyszerűsítésének lehetséges és egyben ajánlott irányait (nyilak) a sztenderd (CUSL), a Plain Language (PL) és az Easy Language (EL) között. (A szaggatott vonal a ritkán előforduló, bár lehetséges irányt jelöli a szaknyelvek és az EL között.) Az ábra Leskelä–Mustajoki–Piehl 2022: 207 alapján a magyar fordítással együtt saját munka.

1. ábra: A PL és az EL sztenderdhez való viszonya és a forrásszöveg egyszerűsítésének irányai

2.4. A KÉK komplexitásának mérhetősége

A KÉK-et igénylő/használó célközönség heterogén jellege jelentős mértékben megnehezíti a sztenderdhez viszonyított kimeneti szintek pontos meghatározását. A finn könnyen érthető nyelv kutatója, Leskelä (2019: 358) tanulmányában közölt 2. ábra a KÉK három szintjének helyét jelöli ki a standard köznyelvhez, illetve a szaknyelv(ek)hez/kontrollált nyelvhez (pl. orvosi vagy jogi nyelv) viszonyítva. Az ábra Leskelä 2019: 358 alapján készült. A magyar fordítás saját munka.

2. ábra: A könnyen érthető nyelv nehézségi szintjeinek és a köznyelvnek a sajátosságai

A nemzetközi ajánlásokban általában három lépcsős rendszert javasolnak a könnyen érthető nyelv/kommunikáció komplexitásának jelölésére. A gyakorlati alkalmazás során a célközönség eltérő igényei és egyéb szempontok miatt ezek a fokozatok tartalmilag gyakran eltérnek egymástól. Léteznek négy-, illetve nyolcfokozatú rendszerek is (Lindhol–Vanhatalo 2021b: 478–479, Farkasné 2013: 208–211). A fokozatszám és a fokozatok tartalmi eltérései a minimum szint meghatározásának bizonytalanságából, valamint a legegyszerűbb és a legkomplexebb szint közti skála eltérő finomságából fakadnak.

Mivel a jelen dolgozat elsősorban a KÉK MID-ben való alkalmazási lehetőségét vizsgálja, csak azokat a szintrendszereket tekintjük át részletesebben, amelyek az L2 nyelvtudás mérésére a nemzetközileg elfogadott Közös Európai Referenciakeret (KER 2002) kompetenciamutatóit alkalmazzák a KÉK-ben is. Mint közismert, a nyelvtudásnak 6 szintje van a a KER ajánlása szerint, mégpedig a teljesen kezdő szinttől (A1) az anyanyelvi nyelvtudást megközelítő legmagasabb szintig (C2). Az elmúlt években három ún. kiegészítő szintet (A2+, B1+ és B2+) is bevezettek a hatékonyabb differenciálás érdekében, tehát kilenc szinttel is lehet számolni (Nádor 2022: 90).

Ahogy a KER követelményrendszerének, vagy helyesebben ajánlásainak alkalmazása a magyar nyelvre felülvizsgálatot igényel (Szili 2014: 8–12), úgy a KÉK szövegeinek létrehozása során sem ajánlatos az angol alapján összeállított szempontok kritika nélküli elfogadása és alkalmazása (Dahlgren 2019: 339–40). A KER azonban a hiányosságai ellenére is nemzetközileg ismert, standardizált rendszer, amelynek kompetenciamérése jól átlátható. Ezért használják a könnyen érthető szövegek nehéz-

ségi szintjének mérésére többek között német nyelvterületeken, Ausztriában, Németországban, Svájcban. Ezekben az országokban a könnyen érthető kommunikáció lehetséges szintjei a KER A1, A2 és B1 szintjeinek felelnek meg (Lindholm–Vanhatalo 2021a: 39). Mint láttuk, a Finnországban használt könnyen érthető kommunikáció (*selkokieli*) skálája is háromfokozatú, de a szinteket rugalmasan viszonyítják a KER szintjeihez. A skála a következő: a legkönnyebb (A1-A2), az alapszintű (A2-B1) és az emelt szintű (B1-B2) könnyen érthető finn nyelv (Leskelä 2021: 164).

A KER iránymutatását a fent említett korlátai ellenére is hasznos viszonyítási alapként tartjuk a MID-oktatásban használandó könnyen érthető szövegek lexikai és morfoszintaktikai komplexitásának mérésére.

3. A KÉK szöveg jellemzői

A következőkben azt mutatom be, hogy milyen jellemzői, pl. tematikája, nyelvi paraméterei vannak a könnyen érthető kommunikáció során használt szövegeknek. Megemlítjük a könnyen érthető szövegekkel kapcsolatos visszacsatolásnak, az ún. tapasztalati szakértő segítségével történő tesztelésnek a fontosságát, majd áttekintjük a szógyakorisági mutatók szerepét.

3.1. A KÉK szövegek tematikája és a tesztelése

A könnyen érthető kommunikáció során mind nyomtatott, mind pedig a digitális térben publikált szövegeket, hang- és képanyagot lehet használni. Az írott vagy hangzó szövegnek a könnyen érthető kommunikációban műfaji megkötése sincs. A jól ismert szépirodalmi szövegadaptációk mellett a leggyakoribb szövegtípusok leginkább az informáló szövegek, pl. hivatalok közleményei, ismeretterjesztő anyagok (kultúráról, egészségről), illetve rövid újsághírek. A szakirodalomban a KÉK nyelvi és formai ajánlásai alapján írt regények, versek, illetve mesék is szerepelnek a lehetséges műfajok között (Leskelä 2021: 168–175).

Ahogy a sztenderddel való összevetés alapján látjuk, a KÉK szorosabb értelemben olyan szöveg használatát jelenti, amely az átlagos iskolai végzettséggel rendelkező és kognitív képességeiben nem akadályoztatott nyelvhasználó számára nem okoz megértési nehézséget. Nem tartalmaz sem szaknyelvi szavakat, sem pedig az információ megértését akadályozó szavakat, szerkezeteket. A szorosabb értelemben vett KÉK leginkább az angol Plain Language fogalmának felel meg.

Tágabb értelemben a KÉK fogalmába tartozik az írott szöveg nélküli, képekkel és/vagy hanggal való kommunikációtól a kombinált képi és szöveges, illetve a csak szöveges kommunikáció (Farkasné 2013: 208–209, Szarapka 2021: 161) is. Tehát beletartozik minden olyan kommunikációs megoldás, amely elősegíti az információ hatékony átadását a célközönség számára. Az angol nyelvű szakirodalomban az Easy Language fogalma feleltethető meg ennek.

A könnyen érthető kommunikációs folyamat sikere érdekében a KÉK szövegnek (képnek, hangnak) az összeállításakor két alapvető követelményt kell szem előtt tartani. Egyrészt lehetővé kell tenni a célközönség számára a hatékony befogadást, másrészt biztosítani kell a visszacsatolás lehetőségét egy ún. tapasztalati szakértő közreműködésével.

3.2. A MID-ben alkalmazott KÉK szövegek tematikája és tesztelése

A tematika szempontjából a MID gyakorlatilag bármilyen témájú és műfajú tud hasznosítani, feltéve, hogy ezek a KÉK alapelvek figyelembevételével készültek. A jogi és a hivatalos ügyintézésrel kapcsolatos szövegek abban az esetben relevánsak az L2 célcsoport számára, amennyiben a tanulás a célszágban történik.

Alapvető követelmény mind a KÉK szövegek, mind pedig a Közös Európai Referencia-keret (KER) ajánlásai szerint a nyelvvizsgák szövegei kapcsán, hogy a szövegek nem lehetnek negatív témájúak (baleset, betegség, halál), és nem lehetnek diszkriminatívak (M. Pintér–Wéber 2019: 31, 92, 107–109).

A KÉK alapelvei közé tartozó követelmény a tapasztalati szakértő bevonása a szövegek olvashatóságának, érthetőségének tesztelésébe. A tapasztalati szakértő bevonása szintén jól alkalmazható a MID szövegek szerkesztési munkája során. Az L2 tanításában-tanulásában használható KÉK szövegek tesztelése, a célszemélyek reflexiója segíti a későbbi fejlesztő munkát.

3.3. Paraméterek és ajánlások

A KÉK szövegek jellemzőinek vizsgálata során elsősorban az amerikai Plain Language szerkesztési szabályait tárgyalom, mert ezek egzakt módon, számítás útján teszik közérthetővé az angol nyelvű hivatalos szövegeket. A PL szerkesztése a karakterek, a szavak és a mondatok számának figyelembevételével történik. A számításhoz használt képlet *Flesch–Kincaid Reading Easy test* néven vált ismertté. Az eredeti képlet Lukács et al. 2022: 76 és Üveges 2024: 39 alapján:

$$206.835 - 1.105 \left(\frac{\text{az összes szó}}{\text{az összes mondat}} \right) - 84.6 \left(\frac{\text{az összes szótag}}{\text{az összes szó}} \right)$$

3. ábra: A Flesch–Kincaid egyszerű olvashatósági formula

Az egyenlet végeredménye minden esetben egy 0 és 100 közötti szám lesz (Üveges 2024: 39).⁸ Az a szöveg, amely 100 és 90 közötti pontszámot kap, egy 11 éves gyermek számára is könnyen megérthető. A PL ebben a rendszerben a 70 és 60 pontszám között helyezkedik el. Az 50 és 0 közötti pontszámot kapó szövegek pedig nehezen olvasható, illetve nehezen érthető szövegek.

A mechanikus számításos módszert több kritika is érte, ugyanakkor a kutatások azt bizonyítják, hogy a százmilliós paraméterekkel dolgozó neurális hálókkal végzett kutatások sem hoztak egyelőre jobb eredményt a szövegek nyelvi komplexitásának mérésében (Lukács et al. 2022: 74–78, Üveges 2020b: 38–39).

A kritikák között természetesen voltak olyan megállapítások, amelyek felvetették a matematikai módszer hiányosságát, és rámutattak azokra a tényezőkre, amelyek az olvashatóságot szintén nagyban befolyásol(hat)ják. Ilyen például a szavak gyakorisági mutatói, szemantikai jellemzői és az elvontsági szintjük (Üveges 2024: 39–40). A magyar jogi nyelv korpuszalapú vizsgálatakor Üveges (2024) alátámasztja azt a korábban már felmerült nézetet, hogy olvashatóságot a mondatok, a szavak illetve a szótagok egymáshoz viszonyított aránya mellett egyéb tényezők is befolyásolják. Pragmatikai szempontból az üzenet olvashatóságának, befogadhatóságának lényeges tényezői még:

- 1) a szókészlet szempontjából a tartalmas és a funkciószavak aránya, a tartalmas szavak közismertsége, hossza és gyakorisága; a konkrét/absztrakt vonatkozás, az asszociatív jelleg, az igekonstrukció(k) cselekvő vagy nominalizált jellege,
- 2) a mondatok szempontjából a mondathossz (főként a tagmondatoké), az aktív/passzív mondatszerkesztés, az állító/tagadó mondat, a beágyazottság jelenléte, a beágyazottság alacsony/magas foka (többszörös összetételek) (Üveges 2024: 40).

Ahogy látjuk, ez a felsorolás a matematikai számításban szereplő adatokat is tartalmazza (a szavak hossza, a mondathossz, valamint a beágyazottság foka). Ez utóbbi egyébként a mondatok számával is korrelál. Fontos új szempontok viszont **a konkrét/absztrakt szembenállás, a szavak közismertsége és asszociatív jellege**.

Ezek alapján a PL szövegek olvashatóságának növelését a lexikai és szintaktikai szempontok mellett a szószemantikai tényezők alapos vizsgálatával és figyelembevételével tudjuk elérni. Ez azt is jelenti, hogy a generatív mesterséges intelligencia, a nagy nyelvi modellek (LLM), mint pl. a közismert ChatGPT alkalmazása nagy ígérettel kecsegtetnek a kutatások újabb fázisaiban, ám a szövegek átalakítása közérthető, illetve könnyen érthető formára emberi, szakértői kompetenciát igénylő kreatív folyamat marad (Üveges 2024: 138–143, 149).⁹

⁸ Érdekesként jegyezzük meg, hogy a PL komplexitást mérő eszközei megtalálhatók az angol nyelvű MS Word szövegszerkesztő programjában is, segítve ezzel a szakszövegek íróinak akadálymentesítő munkáját (Üveges 2020b: 17). Az olvashatósági képleteknek több változata volt és van használatban az angol nyelvű országokban.

⁹ Ezúttal köszönöm szövegem egyik lektorának, hogy e szempont kiemelésére külön felhívta a figyelmet.

A szövegek olvashatóságát vizsgálva az olvasáskutatás olyan eredményeket ért el az L1 célcsoport körében, amelyek figyelmet érdemelnek a PL- és EL-szövegek szerkesztése során is. Azok a megállapítások, amelyek a szöveg szavainak a szófaji mutatóival kapcsolatosak, univerzális jellegűek. Empirikus vizsgálatok eredményei szerint a szövegek szintaktikai komplexitása az új információt hordozó főnevek és melléknevek, illetve a szövegben ezekre utaló a névmások nagyobb arányával korrelál. Tehát az egyszerűbb szövegekben több az ige és a határozószó (Mikk 2000 idézi Lukács et al. 2022: 68, 71). Az optimális koherenciát mind a szavak, mind a mondatok, mind pedig a szöveg szintjén meg kell teremteni, hiszen ez előfeltétele a hatékony megértésnek (Lukács et al. 2020: 71-72).

A szógyakorisággal kapcsolatos korábbi kutatások eredménye arra mutat rá, hogy a köznyelvi szövegek túlnyomó többségében a nyelv leggyakoribb 5000 szava fordul elő, a ritkább szavak aránya csupán 4 százalék (Tóth 2004: 457). Tehát a szógyakoriság támpontot ad a KÉK szövegek íróinak és a MID-tanároknak: a nyelvtanítás során és az adaptált vagy saját készítésű anyagokban a leggyakoribb ötezer szó használata, illetve gyakoroltatása a hatékony megértés legfontosabb feltétele. Ennek a megállapításnak az L1 tanításban is fontos szerepe van. Jó segédeszköz e paraméterek beállításában az *Értelmező szótár+* (Eöry Vilma főszerk. 2007), amely a szócikk mellett fekete, élükre állított kis kockákkal jelöli a szavak gyakoriságát.

5 db kocka: a leggyakoribb szavak (3270 szó),

4 db kocka: a gyakori szavak (3559 szó),

3 db kocka: a közepesen gyakori szavak (3234 szó),

2 db kocka: a ritka szavak (3447 szó) és

1 db kocka: a legritkább szavak (2355 szó)

A *Értelmező szótár+* (Eöry Vilma főszerk. 2007) segítségével tehát a leggyakoribb (3270 db) és a gyakori (3559 db) szavak összeadásával 6829 olyan szót kapunk, amelyeknek a köznyelvben mért gyakoriságát ellenőrizni tudjuk a könnyen érthető szöveg készítése során. Ennél egyszerűbb megoldás az interneten található gyakorisági listákra bízni magunkat, bár ezeknek a pontos forrását nem mindig tüntetik fel, illetve olyan listákat is találunk, amelyek az angol szavak gyakorisága alapján készültek.

A nemzetközi szakirodalom adatai azt bizonyítják, hogy minél több nyelvi tényezőt vesz figyelembe a könnyen érthető (EL) vagy közérthető (PL) szövegek szerkesztésének követelményei között, annál nagyobb valószínűséggel szembesül a szövegek szerkesztője a morfoszintaktikai elemek komplexitásának kérdésével. Mivel a szövegértést nehezítő morfoszintaktikai elemek listáit az angol alapján állították össze, ezeket a listákat csak kellő óvatossággal, illetve a magyar nyelv sajátosságait szem előtt tartva tudjuk alkalmazni a KÉK szövegek szerkesztése során.¹⁰

¹⁰ A könnyen érthető magyar nyelvű szövegünk morfoszintaktikai komplexitásának ellenőrzésében nagy segítségünkre lehet a Magyar Nemzeti Szövegtár (<http://clara.nytud.hu/mnsz2-dev/msd.html>) több mint egymilliárd szavas korpusza, amelyben a szövegszók/tokenek morfoszintaktikai kódokkal vannak ellátva.

Az olyan morfoszintaktikai kérdésekkel kapcsolatban, mint az igei személyragozás, a névszók birtokos személyjelezésének, illetve a névszók esetragozásának használata, támaszkodhatunk például a finn nyelvvel kapcsolatos kutatások eredményeire (Dahlgren 2019, Leskelä 2019), hiszen a finn is agglutináló nyelv.

Az optimális mondat- és szóhossz kérdésében egy másik rokon nyelv, az észti olvasáskutatásának legújabb eredményei szintén segítségünkre lehetnek. Az észti iskoláskorúak (L1) körében végzett kutatások relevánsak az L2, illetve a PL kapcsán is. A morfológiai elemek, mint például a névszók esetragjai, az igei személyragok, a névszók birtokos személyjelei, a többes szám jelei, az igék idő- és módjelei, valamint a gazdag képzőrendszer az észti, a finnben és a magyarban is jelentősen növel(het)ik a szavak szótagszámát (Lukács et al. 2022, Mikk 2000).

3.4. Az EL és a PL lexikai, morfoszintaktikai és szövegtani kritériumainak összevetése

Ahogy láttuk, a KÉK olvashatóságát elősegítő ajánlások az angol nyelv alapján készültek. Ezeknek a nemzetközi ajánlásoknak a magyar nyelvű fordítása ma már több forrásból is elérhető (EU 2017/06: 9–23, Farkasné 2018: 71–72). Az ajánlásokat áttekintve azonnal meg lehet állapítani, hogy a formai szempontok kapnak központi szerepet bennük. Ezek száma jóval meghaladja a nyelvi, illetve tartalmi ajánlások számát. Mint az alábbi táblázat alapján láthatjuk, a komplexitás csökkenésével egyenes arányban nő a szövegszerkesztés formai eszközeinek a szerepe.

Az 1. táblázat tartalmazza a legfontosabb ajánlásokat az EL és a PL szövegek szerkesztéséhez. Mivel az EL, azaz a könnyen érthető kommunikáció magában foglalja a szöveget csak minimálisan használó képi kommunikációt és a közérthető kommunikáció kritériumaihoz közelítő, kép nélküli, de a sztenderdnél könnyebben érthető szöveget is, az EL szövegek lexikai, morfoszintaktikai és szövegtani kritériumai is jóval szélesebb skálán mozognak, mint a közérthető szövegek (PL) nyelvi kritériumai. Ez utóbbi szövegtípus nyelvi felépítésére is kiterjedő releváns kutatás a jogi szövegekkel kapcsolatban készült, ezért Üveges (2024: 188) jogi nyelvvel kapcsolatos kutatásának eredményeit idézem.

	EL (A1-A2/B1 szint)	PL (B1/B2 szint)
1. Lexikai kritériumok	<ol style="list-style-type: none"> 1. könnyen érthető, rövid szavak 2. az esetleges magyarázatok rövidék és a mindennapi életből valók (alapszókincs, alapigék) 3. a szinonimák, a szóképek, az idegen szavak, a rövidítések (mint pl. a mozaikszavak), a nagy számok, a sorszámok, a római számok, a dátumok rövidített változatainak kerülése 	<ol style="list-style-type: none"> 1. az absztrakt jelentésű szavak arányának korlátozása 2. a rövidítések feloldása 3. az archaizmusok szűrése 4. a funkciógék szűrése
2. Morfoszintaktikai és szövegtani kritériumok	<ol style="list-style-type: none"> 1. rövid mondatok, közvetlen megszólítás (te, ti), 2. a névmások anaforikus használatának kerülése 3. a tagadás és tiltás, illetve a negatív jelentés-tartamok kerülése 4. a múlt idő helyett (amennyiben lehetséges) jelen idő használata 5. az információt követhető módon történő megfogalmazása és a fontos információ megismétlése 6. könnyen érthető, összefoglaló cím, az alcímek kerülése 	<ol style="list-style-type: none"> 1. a személytelen szerkezetek és a nominalizáció kerülése 2. a többszörös tagadás szűrése 3. a kiugróan hosszú mondatok, és a kiugróan sok tagmondat jelzése (nyelvmodell segítségével, empirikus küszöbértékkel)
3. A szöveg szerkesztésének módszertani kérdései	<ol style="list-style-type: none"> 1. megfelelő nagyságú papírméret 2. betűméret (14-es) 3. betűtípus (Ariel, Tahoma) 4. nagyobb sorköz 5. szín (fekete) 6. a központozás egyszerűsítése (pont, vessző) 7. az információ hosszának limitálása 8. a grafikai megoldások egyszerű, világos elkülönítése (képek, betűk külön) 9. a lábjegyzetek és speciális írásjelek kerülése 10. minden mondatot új sorban kezdésű rövid mondatok használata (1 mondat = 1 gondolat) 11. a szavak elválasztásának kerülése 12. a téma megértéséhez nem közvetlenül szükséges információk kerülése 	<ol style="list-style-type: none"> 1. a jogszabályi hivatkozások kiszervezése lábjegyzetbe (regex alapon) 2. a tartalom összefoglalása a szöveg elején: extraktív kivonat (felügyelet nélküli gépi tanuló modell segítségével)

1. táblázat: Az EL és a PL szövegek lexikai, morfoszintaktikai és szövegszerkesztési ajánlásai (EU 2017/06: 9–23, Farkasné 2018: 71–72 és Üveges 2024: 188 alapján)

A szöveg szerkesztésére vonatkozó fenti ajánlások az EL szövegek olvashatóságának növelését szolgálják, nagy részük (talán az információra vonatkozó 7. és a 12. kivételével) mégis megszívlelendő a PL szövegek szerkesztői számára is, hiszen az ő céljuk is a szöveg olvashatóságának elősegítése.

4. A felhasználási lehetőségek az L2 /MID tanításában

A fentiekben (3.2.) már szó esett arról, hogy a MID-ben használhatjuk a legkülönbözőbb műfajú és témájú **könnyen érthető** szövegeket extenzív olvasás céljából. Mérlegelést igényel például az, hogy célszerű-e az olyan hivatalos szövegek használata, amelyek elsősorban a célnyelvi országban élők ügyintézésének megkönnyítésére készültek. A következőkben azt tárgyalom, hogy a már létező szöveg adaptációja vagy a saját szöveg készítése célravezetőbb-e a MID-oktatásban. Emellett áttekintem a könnyen érthető szöveg szerkesztésének három fontos munkafázisát. Olyan példamondatokat transzformálok könnyen érthető formába, amelyek más nyelvekben is ismert nyelvi szerkezeteket tartalmaznak (pl. többszörösen összetett mondatok, birtokos szerkezetek), vagy nyelvspecifikusak, azaz a magyar nyelv sajátos szerkezeteit képviselik (pl. balra kihelyezett kifejezések, funkcióigés szerkezetek).

4.1. Adaptáció vagy saját szöveg

A MID szakirodalmában gyakran felmerül az explicit olvasást szolgáló, adaptált szövegek csekély számának problematikája (Borsos 2014, Csonka 2019, Zajacz 2021).

Az irodalmi szövegek könnyített nyelvre való átültetése nagy nyelvészeti tudást és nyelvtanári tapasztalatot igényel. Az adaptációk általában a B2-C1 szinten lévő nyelv-tanulók szintjéhez igazodnak. A nyelv-tanulónak általában már a tanulmányai kezdetén felébred a célnyelv politikai élete és populáris kultúrája iránti érdeklődése. Ezek az ismeretek az interkulturális kompetencia fejlesztésének elengedhetetlen eszközei, és egyúttal épp ezek a témák motiválhatják a nyelv-tanulót az idegen nyelvvel kapcsolatos mélyebb ismeretek megszerzésére. Megfelelő szintű és témájú szövegeket a nyelv-tanár saját adaptációk készítésével (Bárdos 2000: 131, 140–141, Dóla 2020: 66), vagy a digitális térben való hosszas keresgélés után tud biztosítani a diákjainak. Hagyományosabb lehetőség a szöszedetek készítése. Ehhez azonban közvetítő nyelvre van szükség, ami az extenzív olvasást megnehezíti, és egyúttal jóval időigényesebbé is teszi. Napjainkban a virtuális terek használatának elterjedésével a nyelv-tanár szerepkörének fontos részévé vált a mentorálás mellett a tartalomválogatás, -készítés (Zajacz 2021: 178). Így szinte magától értetődő, hogy az interneten jól hozzáférhető, de a nyelv-tanuló számára többségében nehezen érthető információk megfelelő nyelvi szintre hozása megoldást jelent a kiegészítő tananyag pótlására (Zajacz 2021:172).

A nemzetközi tapasztalatok és kutatások azt bizonyítják, hogy a megfelelően kontrollált (azaz vissza-csatolást biztosító és az ajánlásoknak megfelelő) EL szövegek

készítésével fog a könnyen érthető kommunikáció megvalósulni a jövőben (Leskelä 2021: 172–173). Bár az Open AI neurálháló-alapú modelljének újabb változatai, a GPT3 és a legújabb GPT4 alkalmasak arra, hogy a megadott forrásszövegek alapján korosztályonként, esetleg célcsoportonként adott paraméterek alapján megfelelő szövegeket vagy összefoglalásokat szerkesszen (Lukács et al. 2022: 79), a fentiekben már említett (3.3.) szemantikai és pragmatikai szempontok nélkülözhetetlenné teszik az emberi kompetenciát ebben a folyamatban (Üveges 138–143, 149).

4.1. Szövegépítés nyelvi szintenként

A következőkben áttekintem a könnyen érthető kommunikáció alapelveinek (ld. 3. fejezet) megfelelő szövegek létrehozásának a gyakorlati lépéseit. Több tanulmány ismerteti a KÉK szövegek tartalmi és formai jellemzőit, és nagy örömeinkre sok KÉK szöveg is található ma már az interneten. A KÉK hírek a legérdekesebb a magyarországi könnyen érthető kommunikáció fejlesztései között. Szarapka Dóra egy olyan cikkben ismerteti a könnyen érthető hírek szerkesztési elveit, amelyeket egy elkészült KÉK hírrel is szemléltet. (Szarapka 2021: 171). Farkasné Gönczi Rita honlapján *KÉK tartalmak* címszó alatt a *KÉK kiadványok* almenüben különböző, a MID-ben is jól használható témakörökhöz (pl. egészség, háztartás, közlekedés, munka, utazás, vallás és különböző jogi kérdések) kapcsolódó szövegeket találunk.¹¹

A következőkben bemutatásra kerül egy szövegépítési modell, amelynek működési elveit a KÉK általános irányelvei alapján és a saját empirikus tapasztalataink integrálásával állítottuk össze.

Először az általános elvekről lesz szó, majd a nyelvspecifikus kérdésekről.

A KÉK szövegek készítése során mindenekelőtt figyelembe kell vennünk a virtuális világ alakította audiovizuális kultúránkat. Így a lehetőségeinkhez igazodva mind a nyomtatott, mind pedig a digitális információátadás esetében ajánlatos figyelmet fordítanunk a szövegértést elősegítő képi támogatásra, illetve a célközönség igényeinek legmegfelelőbb tipográfia, színek használatára.

A hangzó információval kapcsolatos sajátosságokat itt nem tárgyalom, bár megjegyzendő, hogy gyors léptékben kezdi kiszorítani az írott kommunikációt. A saját magunk által készített szöveg hangzó közvetítésére jól használható eszköz például a Google Fordító magyar nyelvű felolvasóprogramja.

A MID-ben előszeretettel használt szépirodalmi adaptációk létrehozásának folyamatáról, eredményeiről és gyakorlati alkalmazásáról kitűnően hasznosítható kutatási eredmények olvashatók például Borsos Levente (2014) és Csonka Gergő (2019) munkáiban. A szépirodalmi szövegek adaptációjának kérdéseire ezért nem térek ki külön, bár

¹¹ Az angol nyelvű *Handbook of Easy Languages in Europe* (Lindholm–Vanhatalo 2021) az egyes országok KÉK helyzetéről szóló fejezetek végén közöl az adott nyelven egy-egy könnyen érthető szöveg-adaptációt az eredeti köznyelvi szöveggel együtt. Az oldalszámok: 89–90, 147–148, 117–118, 190, 218, 250–251, 273, 304, 324–325, 343–344, 369–370, 411–412, 434–437, 466, 525, 567, 619–622, 655–657.

hozzá kell tennem, hogy nagyon fontos részét képezik a MID-ben a könnyen érthető kommunikáció biztosításának. Használatuk esetleges korlátja az lehet, hogy a szépirodalmi adaptációk célközönsége általában a legalább B2 szintű nyelvtanuló.

A következőkben áttérek az eredeti, saját szöveg készítésének, illetve egyéb szövegek adaptációjának munkafázisaira. Az átfogó feladatok után morfoszintaktikai transzformációkat mutatok be, majd pedig az utómunkálatokra térek át.

Első lépés: Azzal kezdjük a munkát, hogy a kiinduló **szöveget átfogóan értelmezzük**, mivel ez a nyelvi egyszerűsítés, az érthetővé tétel fontos eszköze. Amennyiben saját szöveget készítünk, annak a fő mondanivalóját körvonalazzuk. Ezek után a pragmatikai együttműködési alapelveknek megfelelően, Grice maximáival összhangban **a tömörségre, világosságra, egyértelműségre és a rendezettségre** (Grice 1989: 217) kell törekednünk.

Mint tudjuk, az adaptáció egyben ún. nyelven belüli (intralingvális) fordítás, átfordítás, ami sok esetben megköveteli az idegen nyelvről való fordításban ismert tömörítést (Dobos 2013, Holló 2019: 112).

Második lépés: Az olvasást és a megértést nehezítő lexikai és morfoszintaktikai elemek szűrése, átalakítása (ld. a 3.3. fejezetben).

- Az L2-ben az adott referenciaszinten újnak számító szavak képi vagy szöveges (esetleg idegen szóval való) magyarázata.
- A mondatokban szereplő szavak számának limitálása szinttől függően 10 és 20 közé.
- A mondatok komplexitásának szűrése, azaz a mellékmondatok számának korlátozása.

Pl. *A Balatoni nyaralás, **amelyet** már régóta terveztek, végre megvalósult, **mivel** két hét szabadságot tudtak kivenni júliusra.*

—> A2 szint: *A régóta tervezett nyaralás végre meglesz. Kaptak két hét szabadságot júliusra.*

—> A1 szint: *Júliusban nyaralnak a Balatonon. Két hétig nyaralnak.*

- A morfológiai elemek, a birtokos személyjelek és az igei személyragok egyértelműsítése, a szintaktikai alany nélküli szerkezetek kiküszöbölése. Az anaforikus névmások csökkentése, helyettük inkább szóismétlés az A1 és A2 szinten.

Pl. *Nagy büszkeséggel töltötte el őket a **győzelmük**.*

—> *Nagyon büszkék voltak (arra), hogy **győztek**. / Nagyon büszkék voltak a **győzelemre**.*

- A nominalizációval keletkezett szerkezetek és a funkcióigés szerkezetek helyettesítése cselekvő igéekkel

Pl. *Nagy örömmel töltötte el őket a **vizontlátás**.*

—> *Nagyon örültek, hogy újra **találkoznak**,*

illetve *Az iskolai érdemjegy **bejegyzésre került**.*

—> *Az iskolában a tanár **beírta** a jegyet a naplóba.*

- A jelzősítéssel keletkezett szerkezetek felbontása tagmondatokra. Itt egy igéből nominalizációval (**megérkezik** a Balatonra —> **megérkezés** a Balatonra) keletkezett (-ás/-és képzős) névszóról van szó, amely az igétől „megörökli” a határozói

bővítményét, ám az a magyar mondatban már nem a névszó után fog állni, hanem a névszó előtt, jelzői funkcióban. (Az indoeurópai nyelvekben ilyen esetben a bővítmenyt nem jelzősítik.)

pl. **A Balatonra való megérkezésük** után rögtön fürödni mentek.

—> *Megérkeztek a Balatonra, és rögtön fürödni mentek.*

Ezek a magyar nyelvre leginkább jellemző, komplexitást növelő a morfoszintaktikai szerkezetek, amelyeknek a transzformációjával növelni tudjuk a szöveg olvashatóságát és érthetőségét.

Harmadik lépés: Mind az EL, mind pedig a PL esetében a szöveg tagolása, hosszabb szöveg esetén pedig a fejezetekre, részekre bontás javítja az átláthatóságot és az olvashatóságot. A vizuális megformáltsághoz tartozik a világos tagolás mellett a jól olvasható betűtípus kiválasztása és a szinttől függően a szöveg képi támogatása. Az A1-A2 szinten több, a B1 szinten kevés kép szükséges, a B2 szinten már kép nélküli szöveg is elképzelhető.

5. Összegzés

Dolgozatomban a KÉK eredményeinek a MID tanításában, az extenzív olvasásban való felhasználási lehetőségeit tekintettük át. Arra az eredményre jutottam, hogy a MID-ben sok szempontból helye van a könnyen érthető kommunikációnak, mivel az L2 tanulóknak is korlátozott a nyelvi kompetenciája. Ezek a nyelvi korlátok ugyan a tanulás során fokozatosan eltűnnek, ám a szövegértést az A1-A2 szinten nagymértékben, a B1-B2 szinten pedig kisebb mértékben mégiscsak korlátozzák. A MID-tanításban használható adaptált vagy saját magunk által készített szövegek morfoszintaktikai, szövegtani komplexitásának tudatos mérésével, önreflexióval, valamint az L2 tanulók visszajelzéseinek segítségével önállóan is szerkeszthetünk könnyen érthető szövegeket.

Irodalom

- Bárdos Jenő 2000. Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bohman, Ulla 2021. Easy Language in Sweden. In: Camilla Lindholm — Ulla Vanhatalo eds. *Handbook of Easy Languages in Europe. Easy – Plain – Accessible* 8. Frank & Timme, Berlin. 527–567.
- Borsos Levente 2014. Az extenzív olvasás a magyar mint idegen nyelv tanításában és tanulásában. *THL₂ –A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata. Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1: 61–80.
- Chinn, Deborah — Buell, Susan 2021. Easy Language in the UK. In: Camilla Lindholm – Ulla Vanhatalo eds. *Handbook of Easy Languages in Europe. Easy – Plain – Accessible* 8. Frank & Timme, Berlin. 623–657.

- Csonka Gergő 2019. Egy kortárs novella adaptációjának lehetősége. *THL₂ –A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata. Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1–2: 38–58.
- Dahlgren, Sonja 2019. Selkokieltä S2-oppijalle - kaikille selviä hallonnollisia tekstejä. *Puhe ja kieli* 39/4: 325–344.
- Dobos Csilla 2013. A nyelven belüli fordítás különböző típusai. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 8/2: 61–75.
- Dóla Mónika 2020. *Módszertani útmutató a magyar nyelv tanításához. Magyar nyelv-tanári segédkönyvek.* Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest.
- Eőry Vilma főszerk. 2007. *Értelmező szótár+. Értelmezések, példamondatok, szinonimák, ellentétek, szólások, közmondások, etimológiák, nyelvhasználati tanácsok és fogalomköri csoportok.* A magyar nyelv kézikönyvei XIII-XIV. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Farkasné Gönczi Rita 2013. Könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjei. *Gyógypedagógiai Szemle* 41/3: 208–212.
- Farkasné Gönczi Rita 2018. A könnyen érthető kommunikáció fogalma és szabályrendszere nemzetközi és hazai példák, illetve magyar tapasztalati szakértők javaslatai alapján. *Gyógypedagógiai Szemle* 46/1: 64–76.
- Grice, Herbert Paul 1989. *Studies in the Way of Words.* Harvard University Press, Cambridge, MA / London.
- Heltai Pál – Nagy Róbert 1997. Nyelvművelés Angliában és Amerikában: Plain English Campaign. *Magyar Nyelvőr* 121: 396–409.
- Holló Dorottya 2019. *Kultúra és interkulturalitás a nyelvórán. Magyar nyelv-tanári segédkönyvek.* Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest.
- Horváth Péter László 2017. Adalékok a könnyen érthető kommunikáció nemzetközi történetéhez. *Gyógypedagógiai szemle* 45/3.: 159–174.
- Horváth Péter László – Ladányi Lili 2021. Easy language in Hungary. In: Camilla Lindholm – Ulla Vanhatalo eds. *Handbook of Easy Languages in Europe. Easy – Plain – Accessible* 8. Frank & Timme, Berlin. 219–252.
- Leskelä, Leealaura 2019. Helppoa vai vaativampaa selkokieltä - selkokielen mittaaminen ja vaikeustasot. *Puhe ja kieli* 39/4: 367–393.
- Leskelä, Leealaura 2021. Easy language in Finland. In: Camilla Lindholm – Ulla Vanhatalo eds. *Handbook of Easy Languages in Europe. Easy – Plain – Accessible* 8. Frank & Timme, Berlin. 149–189.
- Leskelä, L., Mustajoki A. – Piehl, A. 2022. Easy and plain languages as special cases of linguistic tailoring and standard language varieties. *Nordic Journal of Linguistics* 45/2: 194–213.
- Lindholm, Camilla – Vanhatalo, Ulla 2021a: Introduction. In: Camilla Lindholm – Ulla Vanhatalo eds. *Handbook of Easy Languages in Europe. Easy – Plain – Accessible* 8. Frank & Timme, Berlin. 11–26.
- Lindholm, Camilla – Vanhatalo, Ulla eds. 2021b. *Handbook of Easy Languages in Europe. Easy – Plain – Accessible* 8. Frank & Timme, Berlin.
- Lukács Ágnes – Rácz Péter – Kas Bence 2022. Tankönyvi szövegek nyelvi feldolgozhatóságának mutatói és vizsgálati módszerei. *Magyar Pedagógia* 122/2: 65–88.

- Mikk, Jaan 2000 *Textbook: Reserch and wrinting. Baltische Studien zur Erziehung- und Socialwissenschaft* 3. Peter Lang, Frankfurt am Main.
- M. Pintér Tibor – Wéber Katalin 2019. *Mérés és értékelés: Magyar mint idegen nyelv. Magyar nyelv-tanári segédkönyvek*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest.
- Nádor Orsolya 2022. A magyar mint tanított nyelv. In: Misad Katalin – Csehy Zoltán szerk. *Nova Posoniensia XII. A pozsonyi magyar tanszék tanulmánykötete*. Szenci Molnár Egyesület, Pozsony. 80–97.
- Oravecz Csaba – Váradi Tamás – Sass Bálint 2014. The Hungarian Gigaword Corpus. *Proceedings of LREC 2014*. 1719–1723.
- Pyhälahti, Minna 2016. Selkokieli ei ole sama asia kuin selkeä kieli. https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/minna_pyhalahti?17245_m=21357
- Szarapka Dóra 2021. Könnyen érthető hírek és azok készítése. *Fogyatékoság és társadalom. A fogyatékoságtudomány folyóirata* 1: 160–171.
- Szili Katalin 2014. Prokrusztesz-ág, avagy a Közös Európai Referenciakeret. *THL₂ – A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata. Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1: 5–14.
- Tóth Beatrix 2004. A szövegértés fejlesztésének elmélete és gyakorlata. *Iskolakultúra* 3: 457–469
- Tóth Judit 2023. A közérthetőség kutathatósága és a jogi nyelv reformja? *Glossa Juridica* 10/3: 153–165.
- Üveges István 2020a. Automatizálható a közérthető megfogalmazás? Jog, számítógépes nyelvészet és pszicholingvisztika találkozása. *Magyar Jogi Nyelv* 1: 1–8.
- Üveges István 2020b. A Plain Language Movement kulturális kontextusa: Társadalmi háttér, történeti irányok és eredmények az Egyesült Államokban. *Magyar Jogi Nyelv* 2: 6–25.
- Üveges István 2024. *Közérthetőség és automatizáció - kísérletek a jog, természetes nyelv-feldolgozás és informatika határán. Doktori (Ph.D.) értekezés*. Szegedi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Szeged.
- Zajacz Zita 2021. A magyar mint idegen nyelv oktatásáról a digitális térben – Pillanatfelvétel. In: Bándli Judit – Pap Andrea – Zajacz Zita szerk. *MID-körkép. Magyar mint idegen nyelv. Oktatási helyzetek, módszertani tudnivalók*. ELTE Bölcsészettudományi Kar, Budapest. 151–185.

Internetes források

- EU 2017/06. European standards for making information easy to read and understand. Language versions of easy-to-read standards. Információ mindenkinek: A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei <https://www.inclusion-europe.eu/easy-to-read-standards-guidelines/>
- Farkasné Gönczi Rita honlapja <https://konnyenertheto.gonczirita.hu/>
- KER 2002. *Közös Európai Referenciakeret*. <https://europass.europa.eu/hu/common-european-framework-reference-language-skills>

Nógrádi Gergely – Bodonyi Panni 2022. *Petőfi Sándor: János vitéz. 1–3. ének egyszerűen érthetően / könnyen érthetően*. Petőfi Irodalmi Múzeum. https://pim.hu/sites/default/files/page/attachments/janos_vitez_-_konnyen_egyszeruen.pdf